



JURIDISKA FAKULTETEN

vid Lunds universitet

Emelie Jäger

Högsta Domstolen revolutionerar narkotikapraxis

En studie om straffvärdebedömningen i narkotikamål

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Mats Tjernberg

Termin: VT 2018

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställning	6
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Metod och teori	6
1.5 Material	6
1.6 Forskningsläge	7
1.7 Disposition	7
2 STRAFFVÄRDE	8
3 STRAFFVÄRDEBEDÖMNING I NARKOTIKAMÅL	10
3.1 Art och mängd	10
3.2 Övriga omständigheter	11
3.3 Narkotikabrott som artbrott	12
4 NARKOTIKASTRAFFLAGEN	14
4.1 Ringa narkotikabrott 2 §	15
4.2 Grovt narkotikabrott 3 §	15
4.3 Synnerligen grovt narkotikabrott 3 § 2 st.	16
5 HD:S PRAXIS FRÅN 2001 TILL 2013	17
5.1 Vägledande rättsfall innan 2011	17
5.2 Sammanfattning av rättsfall före 2011	19

5.3	Vägledande rättsfall från 2011	20
6	ANALYS	26
6.1	Hur ser straffvärdebedömningen ut i narkotikamål?	26
6.2	Vad innebär HD:s förändring i praxis?	28
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	30
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	32

Summary

This essay explores how the punishment assessment is done in drug cases in The Supreme Court in Sweden (Högsta Domstolen). It describes how the drug offense looks and how it has assessed the value of penalty in several of test cases between 2001 and 2013.

The assessment of penal is an important part of punishment of the crime and it lays down the sentence. Crucial factors when deciding the penalty value are the damage or danger that has arisen and the intention and motive of the crime.

The law in this area is NSL (Narkotikastrafflagen), which was introduced in 1968. It regulates which position with drugs that are constitutes a drug offense and imposes a maximum imprisonment sentence of ten years.

The assessment of penal in drug cases is determined by the variety and the amount of the narcotic type and other circumstances. In practice, the crucial, until 2011, has been the variety and the quantity. In order to achieve uniformity in the judgements, tables were created based on the variety and the quantity, which prescribes the penalty value for a certain amount of drugs. These have created predictability and uniformity in drug cases. The Supreme Court has changed the guidelines for using the tables in the assessment of penal (Mefedrondomen). HD has stated that other circumstances should be given more importance when deciding the assessment of penal. This has changed the previous drug judgements. The assessment of penal for narcotics has become more nuanced and similar to the assessment of other offenses.

Sammanfattning

I uppsatsen redogörs det för hur straffvärdebedömningen går till i narkotikamål. För att besvara denna fråga redogörs det för hur narkotikastrafflagen ser ut och hur HD har bestämt straffvärdet i ett flertal mål mellan åren 2001 och 2013.

Straffvärdebedömningen är en viktig del vid påföljdsbestämningen och det avgör vilket straff den tilltalade kommer att få. Avgörande faktorer när straffvärdet bestäms är den skada eller fara som uppkommit och den tilltalades insikt, avsikt och motiv vid brottet.

Den centrala lagen på området är NSL, som tillkom 1968. Lagen reglerar vilken typ av befattning med narkotika som utgör narkotikabrott och stadgar ett maximalt fängelsestraff på tio år.

Straffvärdebedömningen i narkotikamål avgörs utifrån *art* och *mängd* narkotika samt *övriga omständigheter*. I praxis har det avgörande, fram till 2011, varit art och mängd. För att nå en enhetlig rättstillämpning skapades tabeller utifrån art och mängd, som föreskriver straffvärdet för en viss mängd narkotika. Dessa har skapat förutsebarhet och enhetlighet i narkotikamålen. Tabeller har varit grunden till den narkotikapraxis som gällt fram till Mefedrondomen (NJA 2011 s. 357). Genom domen framförde HD att övriga omständigheter ska ges större betydelse vid en straffvärdebedömning i narkotikamål. Detta kom att revolutionera den tidigare narkotikapraxis och har visat sig fått genomslag.

Straffvärdebedömningen har blivit mer nyanserad och liknar hur bedömningen görs vid andra brott. Det nya rättsläget har dock skapat vissa oklarheter för vilka övriga omständigheter som kan komma att beaktas och hur dessa ska bedömas i förhållande till varandra.

Förord

Jag vill framföra ett varmt tack till alla som har stöttat mig i mitt arbete med denna uppsats. Jag vill särskilt tacka Sven-Erik Pettersson för stort engagemang och hjälp av uppsatsen.

Lund juni 2018

Emelie Jäger

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
HD	Högsta Domstolen
HovR	Hovrätten
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
NSL	Narkotikastrafflagen (1968:64)
Prop.	Proposition
SvJT	Svensk Juristtidning
TR	Tingsrätten

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Det som länge utmärkt narkotikamål jämfört med andra brott är att domstolarna använt hela den tillämpliga straffskalan, vilket gjort att det högsta straffet på fängelse i tio år ofta dömts ut. Detta kan sägas bero på att domstolarna i regel grundat sin straffbedömning främst på narkotikans art och mängd enligt framställda tabeller. Skälet till att tabeller¹ togs fram en gång i tiden, var för att skapa en mer enhetlig praxis, då man innan sett en tendens till en splittrad sådan.²

Den svenska praxisen har fått kritik, dels för att domstolarnas bedömningar ansetts varit för onyanserad genom en överdriven bundenhet till tabellerna, och dels att Sverige till skillnad från andra jämförbara länder haft en alltför sträng praxis.³

I juni 2011 meddelade HD, Mefedrondomen (NJA 2011 s. 357), som utgör grunden för HD:s förändring i praxis. Genom domen tog HD steget mot en mer normaliserad och differentierad bedömning av straffvärdet hos narkotikabrotten, med att anföra andra omständigheter än ovan nämnda tabeller vid straffvärdebedömningen.⁴

¹ Se Borgeke, Martin, *Påföljdsbestämning i narkotikamål*, SvJT 2013 s. 1.

² Hjorth Nilsson Bob, *Förändringar i narkotikapraaxis*, SvJT 2012 s. 845.

³ Hjorth Nilsson Bob, *Förändringar i narkotikapraaxis*, SvJT 2012 s. 845.

⁴ Perklev Anders, *Straffmätning i narkotikamål – fyra domar från Högsta domstolen*, SvJT 2012 s. 131.

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsen syftar till att på ett övergripande sätt undersöka hur straffvärdebedömningen går till i narkotikamål och därutöver undersöka delar av HD:s praxis samt HD:s praxisomläggning.

För att uppfylla syftet besvarar uppsatsen följande frågeställning:

- Hur ser straffvärdebedömningen ut i narkotikamål?
- Vad innebär HD:s ändring av praxis?

1.3 Avgränsningar

Brott mot narkotikalagstiftning regleras i flera lagar. Rekvisit i NSL (1968:64) behandlas. Praxis som behandlas omfattar tidsperioden 2001 till 2013. Specifika narkotikaklassade preparat och EU-rätt behandlas inte.

1.4 Metod och teori

Den rättsdogmatiska metoden används, som innebär en analys av förarbeten, nationell lagstiftning, praxis och doktrin. Genom att använda den kan man definiera gällande rätt och undersöka vilka rättsregler som bör skapas av lagstiftaren.

Undersökningen genomförs utifrån ett rättsutvecklingsperspektiv, med utgångspunkt i domar från HD mellan 2001 till 2013. Utöver det anläggs ett kritiskt perspektiv i övrigt.

1.5 Material

Materialet består av litteratur i form av läroböcker, lagtext och lagkommentarer, förarbeten och belysande praxis från HD. Läroböckerna som använts är *“Specialstraffrätten, en introduktion”* av Zila, Josef,

“Straffrättens påföljdslära” av Jareborg, Nils och Zila, Josef, “Narkotikabrotten” av Hoflund, Olle, “Narkotikastraffrätten” av Träskman, Per Ole, samt “Narkotikabrotten, en kommentar till de centrala bestämmelserna om narkotikabrott” av Andersson, Malou m.fl.

1.6 Forskningsläge

Uppsatsens frågor har behandlats i både läroböcker och artiklar. “Påföljdsbestämning i narkotikamål” av Borgeke, Martin kan anses vara en av de mest omfattande artiklarna på området. I artikeln redogörs det för hur utvecklingen av rättspraxis sett ut.

1.7 Disposition

I kapitel två redogörs det övergripande för vad straffvärde är. I tredje kapitlet förklaras det hur straffvärdebedömningen går till i narkotikamål och att de avgörande faktorerna för bedömningen är *art* och *mängd* och *övriga omständigheter*. Därefter beskrivs narkotikastrafflagen och straffskalan för narkotikabrott. Sedan redogörs det för ett antal HD avgöranden från 2001 till 2013. Uppsatsen avslutas med en analys.

2 Straffvärde

I 29:1 2 st. BrB anges det vad som ska beaktas vid en straffvärdebedömning:

”Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person”

Viktig vid straffvärdebedömning är den uppkomna skadan, samt gärningspersonens skuld, dvs. dennes insikt, avsikt och motiv till gärningen. Tanken bakom detta bygger på principerna om proportionalitet, ekvivalens och likabehandling.⁵

Det finns abstrakt och konkret straffvärde. Det abstrakta straffvärdet framgår av brottets straffskala vid jämförelse med straffskalor för andra brott. Det återspeglar lagstiftarens syn på hur allvarligt ett brott är i relation till ett annat brott. Det konkreta straffvärdet speglar måttet på uppkommen skada av en viss begången gärning. Det bestäms i det enskilda fallet av domstolen, vilket ofta görs inom straffskalan för brottet.⁶

Vid straffvärdebedömning beaktas brottsinterna och brottsexterna omständigheter. Brottsinterna omständigheter handlar om brottsrubricering samt svårighetsgrad på brottet. De delas in i två kategorier. Den första handlar om vissa brott med internationell anknytning, t.ex. narkotikabrott. Den andra handlar om behovet av allmänprevention och det kan inte direkt knytas till den enskilda gärningens skadlighet. Det kan dock påverka det konkreta straffvärdet. Att beakta allmänprevention ankommer i första hand på lagstiftaren

⁵ Asp, Petter och Von Hirsch, Andrew, *Straffvärde*, SvJT 1999 s. 151.

⁶ Jareborg, Nils och Zila, Josef, *Straffrättens påföljdslära*, Upplaga 4, 2014, s. 104.

vid bestämmandet av straffskalan och kan i vissa fall leda till en ändrad domstolspraxis om skäl för det föreligger.⁷

Brottsexterna omständigheter delas in i försvårande och förmildrande omständigheter. Försvårande beaktas i höjande riktning och förmildrande i sänkande riktning av straffvärdet. Exempel på försvårande omständigheter är om den tilltalade har visat stor hänsynslöshet och eller om brottet avser organiserad brottslighet. Förmildrande omständigheter kan t.ex. vara att gärningspersonen innehaft narkotika för eget bruk. Att notera är att försvårande och förmildrande omständigheter inte kan beaktas två gånger, dvs. både som brottsinterna och brottsexterna omständigheter. För de flesta brott bestäms straffvärdet av faktorer som är brottsinterna.⁸

⁷ Jareborg, Nils och Zila, Josef, *Straffrättens påföljdslära*, Upplaga 4, 2014, s. 106-112.

⁸ Jareborg, *Straffrättens påföljdslära*, s. 106-116.

3 Straffvärdebedömning i narkotikamål

Domstolen ska utifrån straffskalan i NSL bestämma det konkreta straffvärdet för det aktuella narkotikabrottet med stöd av bestämmelserna i 29 kap. BrB.⁹ I praxis har det länge varit huvudsakligen två faktorer som påverkat narkotikabrottets straffvärde, hur farligt ett visst narkotiskt preparat är (art) och hur stor mängd narkotika brottet avser (mängd). En tredje faktor som domstolen ska beakta är övriga omständigheter, det som avser den anklagade, offret eller själva gärningen. Det senare har fått mindre uppmärksamhet i praxis. Återfall i brott ska också beaktas och det medför strängare straff.¹⁰ I praktiken för de två första faktorerna (art och mängd) görs straffvärdebedömningen ofta efter utarbetade tabeller som tagits fram av åklagare och domstolar med stöd av rådande praxis. Dessa har utarbetats för att enklare fastställa narkotikabrottens straffvärde och få en enhetlig praxis. Övriga omständigheter är upp till domstolen att bedöma från fall till fall.¹¹

3.1 Art och mängd

Tabellerna, som ovan nämns, är sammanställda utifrån narkotikans art och mängd. Begreppet mängd kan definieras som fysisk massa (g eller kg) eller som antalet rusframkallande doser. En rusframkallande dos (missbrukardos) är den dos som hos en icke-missbrukar person framkallar ett påtagligt rus med en märkbar förändring i sinnestillståndet. Mängden hanterad narkotika beräknas enligt den färdiga beredningens bruttovikt eller antalet missbrukardoser (tabletter, tripper etc.) Renhetsgraden av narkotikan har i regel ingen

⁹ Träskman, Per Ole, *Narkotikastraffrätten*, 2012, s. 149.

¹⁰ Träskman, *Narkotikastraffrätten*, s. 143.

¹¹ Träskman, s. 143-145.

större betydelse vid straffvärdebedömningen.¹² Arten narkotika bestäms utifrån hur farligt ett preparat anses vara. Inga fasta kriterier finns för hur farligheten fastställs utan det görs ofta i praxis. En mängd rättsfall har fastställt olika preparats farlighet och utifrån detta kan ett antal preparat rangordnas utifrån deras farlighet, i fallande ordning: heroin, kokain, amfetamin, ecstasy, LSD och cannabis. Rangordningen har inte alltid sett likadan ut, den ovan baseras på farlighetsbedömningar förda i HD:s nyare praxis från 2011 till 2014. Hur farliga preparaten anses vara baseras på art och mängd narkotika.¹³ För att bestämma ett preparats farlighet ska domstolen beakta beroenderisk och risk för kroppsliga och psykiska sjukdomar eller skador.¹⁴

3.2 Övriga omständigheter

Den tredje faktorn övriga omständigheter har betydelse för straffvärdet i narkotikamål, men har inte getts så stor betydelse innan HD:s praxisförändring 2011. Det kan vara det som avser den anklagade, offret eller själva gärningen, organiserad brottslighet, eget missbruk och att gärningen varit avsedd till spridning.¹⁵ Föreligger organiserad narkotikabrottslighet beaktas faktorer vid straffvärdebedömning: hur länge verksamheten har pågått, hur narkotikan har marknadsförts och om det funnits hänsynslösa inslag. En tillfällig verksamhet är mindre straffvärd än en som pågått under längre tid. Marknadsföring till en bredare allmänhet, t.ex. via internet, än till en begränsad grupp vänner och bekanta är mer straffvärd. Hänsynslöshet föreligger t.ex. om verksamheten riktats mot yngre personer.¹⁶ I samband med narkotikabrott är en central fråga om

¹² Åklagarmyndighetens Rätts PM, 2016:1, Upplaga 15, s. 27 fr.

¹³ Åklagarmyndighetens Rätts PM, 2016:1, Upplaga 15, s. 29.

¹⁴ Åklagarmyndighetens Rätts PM, 2016:1, Upplaga 15, s. 21.

¹⁵ Karnov, Internet, Lagkommentar till 3 § NSL.

¹⁶ Nilsson Hjorth, Bob, *Förändringar i narkotikapraxis*, SvJT 2012 s. 845.

narkotikan i målet varit avsedd för gärningspersonens eget missbruk eller inte. Det ses som försvårande om narkotikan inte varit avsedd för eget missbruk och förmildrande om så varit fallet.¹⁷ Vid en bedömning om narkotikan ska ses som avsedd för eget missbruk eller inte är mängden narkotika avgörande.¹⁸ I praxis har det bestämts att betydelsen av *övriga omständigheter* vid sidan av art och mängd narkotika inte är lika stor vid mindre allvarlig brottslighet som den är vid grövre brottslighet. Tabellerna¹⁹ bygger på *art* och *mängd* och dessa faktorer är ofta avgörande för om brottet ska rubriceras som ringa narkotikabrott eller narkotikabrott av normalgraden.²⁰ Mängden får också en avgörande betydelse om det saknas övriga omständigheter att beakta.²¹

3.3 Narkotikabrott som artbrott

När domstolen bestämmer vilket straff som ska utdömas ska hänsyn tas till presumtionen mot fängelse enligt 30:4 BrB och motiverar brottet lindrigare straff ska det utdömas i första hand. I 30:4 2 st. BrB anges tre rekvisit som kan bryta presumtionen mot fängelse, varav den ena handlar om brottslighetens art, s.k. ”artbrott”. Ett artbrott anses motivera ett fängelsestraff pga. allmänpreventiva skäl, även om straffvärdet är lågt.²² För att bryta presumtionen för fängelse för artbrotten krävs särskilda skäl, t.ex. att gärningspersonen lider av en allvarlig sjukdom.²³ Vad som ska förstås med artbrott är väldigt oklart och det finns ingen uttömmande lista på vilka brott som är artbrott utan det handlar om en särbehandling av viss brottslighet som sker av allmänpreventiva skäl.²⁴

¹⁷ Nilsson Hjorth, Bob, *Förändringar i narkotikapraxis*, SvJT 2012 s. 845.

¹⁸ Se NJA 2011 s. 357.

¹⁹ Se Borgeke, Martin, *Påföljdsbestämning i narkotikamål*, SvJT 2013 s. 1.

²⁰ Se NJA 2012 s. 849.

²¹ Prop. 2015/16:111 s. 12.

²² Jareborg, Nils och Zila, Josef, *Straffrättens påföljdslära*, Upplaga 4, 2014, s. 139-140.

²³ Karnov, Internet, lagkommentar till 30:4 och 30:9 BrB.

²⁴ Prop. 1987/88:120 s. 100.

Att narkotikabrott är artbrott framgår av praxis.²⁵ HD har uttalat att narkotikabrott är ett artbrott, som utom i ringa fall, normalt ska föranleda fängelsestraff. I särskilda fall kan skyddstillsyn i förening med samhällstjänst eller villkorlig dom i förening med samhällstjänst ersätta korta fängelsestraff trots detta, då domstolen ska ta hänsyn till presumtionen mot fängelse.²⁶

²⁵ Se NJA 1997 s. 522 och NJA 2008 s. 653.

²⁶ Karnov, Internet, lagkommentar till 1 § NSL.

4 Narkotikastrafflagen

NSL tillkom 1968 och har sedan dess genomgått flera ändringar och till största del i straffskärpande riktning. Idag rubriceras brottet som ringa narkotikabrott, narkotikabrott, grovt eller synnerligen grovt narkotikabrott. Vad som avses med narkotika framgår i lagens 8 §:

“Med narkotika förstås i denna lag läkemedel eller hälsofarliga varor med beroendeframkallande egenskaper eller euforiserande effekter eller varor som med lätthet kan omvandlas till varor med sådana egenskaper eller effekter och som

1. på sådan grund är föremål för kontroll enligt en internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, eller
2. av regeringen har förklarats vara att anse som narkotika enligt lagen.”

1 § anger vilka former av olovlig befattning med narkotika som är narkotikabrott:

- Överlåtelse av narkotika
- Framställning av narkotika som är avsedd för missbruk
- Förvärv av narkotika i överlåtelsesyfte
- Anskaffning, bearbetning, förpackning, transporterar, förvaring eller annan sådan befattning med narkotika som inte är avsedd för eget bruk
- Utbudning av narkotika till försäljning, förvaring eller befordring av vederlag för narkotika, förmedling av kontakter mellan säljare och köpare eller företar någon annan sådan åtgärd, om förfarandet är ägnat att främja narkotikahandel eller
- Innehav, bruk eller tagande av annan befattning med narkotika

I princip alla former av olovlig narkotikahandling omfattas av lagen, med undantag för handtering som är legal med stöd av lag²⁷.

²⁷ Lag (1992:860) om kontroll av narkotika.

För att kunna döma någon för narkotikabrott krävs det att gärningsmannen handlat med uppsåt i de allra flesta fall, och uppsåtet ska täcka alla gärningsmoment i brottsbeskrivningen. Gärningspersonen ska ha uppsåt till att det ämne hen tagit befattning med är narkotika, men behöver inte veta att ämnet klassificeras som narkotika. I vissa fall kan man dömas för vårdslöshet med narkotika om grov oaktsamhet föreligger.²⁸

Normalstraffet för narkotikabrott är som högst fängelse i tre år. Utöver det graderas brottsligheten enligt nedan.

4.1 Ringa narkotikabrott 2 §

Anses brott i 1 § vara ringa med *hänsyn till arten och mängden narkotika samt övriga omständigheter*, döms gärningspersonen till böter eller fängelse i högst sex månader.

4.2 Grovt narkotikabrott 3 §

Är brott i 1 § att anse som grovt döms gärningsmannen till fängelse i lägst två och högst sju år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas:

- Om brottet *utgjort ett led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt*
- Om brottet avsett en *särskilt stor mängd narkotika* eller
- Om brottet annars varit av *särskilt farlig eller hänsynslös art*

²⁸ Zila, Josef, *Specialstraffrätten, En introduktion*, Sjunde upplagan, 2013, s. 66.

4.3 Synnerligen grovt narkotikabrott 3 § 2 st.

Är brott i 1 § att anse som synnerligen grovt döms gärningspersonen till fängelse i lägst sex och högst tio år. Vid bedömning om det är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas:

- Om brottet har *utgjort ett led i en verksamhet som utövats i organiserad form i syfte att i stor omfattning bedriva handel med narkotika*
- Om brottet avsett en *synnerligen stor mängd narkotika* eller
- Om brottet annars varit av *synnerligen farlig eller hänsynslös art*.

5 HD:s praxis från 2001 till 2013

Nedan redogörs övergripande för ett antal vägledande rättsfall som avgjorts från 2001 till 2013. Då fallen främst handlar om grova narkotikabrott, visas en tabell på hur man enligt en första bedömning av art och mängd preliminärt kan se var gränserna går för grovt brott. Nedan visas ett antal preparat enligt praxis.²⁹

Narkotikapreparat	Mängd enligt praxis på grovt brott
Kokain	ca 100 g
Ecstasy	ca 5000 tabletter eller 500 g (5000 missbrukardoser)
Mefedron eller liknande	ca 500 g
Amfetamin	ca 500 g
Cannabis	ca 5 kg

5.1 Vägledande rättsfall innan 2011

NJA 2001 s. 570 (Narkotikabrott som artbrott)

Fallet gällde innehav av ca 1 g opium och straffvärdet motsvarade fängelse i tre månader. Straffet blev tre månaders fängelse då narkotikabrott ses som artbrott som, utom i ringa fall, bör föranleda fängelse.³⁰ Villkorlig dom i förening med samhällstjänst eller skyddstillsyn i förening med samhällstjänst kan i särskilda fall ersätta fängelsestraff. HD dömde trots detta till fängelse. Fallet visar på att narkotikabrott är att se som artbrott.

²⁹ Borgeke, Martin, *Påföljdsbestämning i narkotikamål*, SvJT 2013 s. 1.

³⁰ Se NJA 1997 s. 522.

NJA 2003 s. 339 (Narkotikasmuggling av rohypnol)

HD dömde den tilltalade för grov narkotikasmuggling (notera att narkotikasmuggling regleras i en annan lag än NSL) av 8993 tabletter rohypnol, och uttalade att, efter att ha redovisat en utförlig utredning, att det fick anses visat att rohypnol är betydligt farligare än vad man kom fram till i NJA 1998 s. 24. Rohypnol kan jämföras med GHB och ecstasy och gränsdragningen för vad som kunde anses som grovt rent mängdmässigt drogs vid 1000 tabletter. HD framförde att utgångspunkten för var gränsen mot grovt brott går bör vara utifrån antalet missbruksdoser. Fallet belyser hur avgörande bedömningen av farligheten är för straffet och bundenheten till mängden vid avgörande om brottet är grovt.

NJA 2004 s. 354 (Innehav av stor mängd ecstasy)

Den tilltalade dömdes för innehav av 788 tabletter ecstasy samt för ett antal mindre betydelsefulla brott i sammanhanget. Det handlade om förvaring av narkotika för annans räkning. HD anförde att tabeller ska fastställas och tillämpas med försiktighet och menade att det är särskilt viktigt vid större mängder narkotika. Handlar det om mindre mängder och inga särskilda omständigheter föreligger är det mer naturligt att tillämpa tabeller. Arten och mängden har varit avgörande för om brottet kunde anses grovt (Jfr tabell för när brottet kan ses som grovt utifrån mängden). Personen dömdes till fängelse i två år och sex månader. Målet belyser vikten av att beakta andra omständigheter än art och mängd, det är särskilt viktigt när det gäller större mängder narkotika. Trots detta har HD tagit stor hänsyn till art och mängd.

NJA 2008 s. 653 (Innehav av 0,73 g kokain)

Fallet gällde en person som olovligen innehaft 0,73 g kokain. Frågan var om det skulle bedömas som narkotikabrott av normalgraden eller ringa narkotikabrott. HD framhävde att utgångspunkten för straffvärdebedömning många gånger är de tabeller som utvecklats, men att försiktighet måste iaktas vid tillämpning och framställning av dessa. Bakgrunden till frågan i

målet var att det inte förelåg någon klar praxis gällande mängden kokain. Enligt tidigare praxis hade innehav upp till 0,6 g kokain bedömts som ringa narkotikabrott och föranlett böter. Innehav av 1 g eller mer har inte bedömts som ringa och har haft ett straffvärde på lägst fängelsenivå. Med stöd av förarbeten framförde HD att utrymmet för att tillämpa det ringa brottet borde vara ytterst litet när det gäller innehav av heroin eller kokain. HD kom fram till att ett innehav på mer än 0,6 g som utgångspunkt inte är att bedöma som ringa brott och ansåg att mängden var ett brott av normalgraden. Trots att narkotikabrott som inte är ringa i regel brukar föranleda fängelse dömde HD, med beaktande av andra omständigheter och som kan ses som förmildrande, till villkorlig dom jämte dagsböter. Fallet belyser vikten av att tillämpa tabellerna med försiktighet samt att HD tagit hänsyn till detta och beaktat andra omständigheter. Målet var ett exempel på att narkotikabrott av normalgraden inte alltid föranleder fängelse.

5.2 Sammanfattning av rättsfall före 2011

Straffvärdebedömning i narkotikamål avgörs utifrån tre faktorer, *art, mängd* och *övriga omständigheter*. I många fall har art och mängd varit avgörande för det konkreta straffvärdet, pga. tillämpningen av tabellerna. HD har, även innan mefedronfallet, framfört att försiktighet ska iakttas vid fastställande och tillämpande av tabeller³¹. Det är särskilt viktigt vid gränsdragningen mellan narkotikabrott av normalgraden och grovt narkotikabrott. Det torde kunna sägas att bedömningarna tenderar till att bli strängare vid rena art och mängd resonemang, eftersom att andra omständigheter inte beaktas, som kan påverka straffvärdet i både sänkande och höjande riktning. En avgörande faktor för strafflängden är hur farligt ett preparat anses vara. Det har visat sig vara en svår uppgift och som bedömts på olika sätt av olika instanser. Flera gånger har äldre resonemang av farligheten i kombination med fastställda tabellerna använts för att avgöra farligheten. Det kan leda till

³¹ Se NJA 2004 s. 354 och NJA 2008 s. 653.

missvisande resultat. HD anser att försiktighet bör iakttas vid fastställande av hur farligt ett preparat är.

5.3 Vägledande rättsfall från 2011

NJA 2011 s. 357 (Mefedrondomen)

Frågan i målet var hur narkotikabrott rörande förvärv och smuggling av 1 kg mefedron skulle bedömas. Bakgrunden till detta var att mefedron kom att narkotikaklassas 2010 och att bedömningen av mefedron hade varierat i praxis. Fallet handlade om två gärningspersoner som anklagades för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling. Personerna påstods ha gjort två resor till Berlin under 2009 för att anskaffa ca 1 kg mefedron, vilket förvarades i ena personens lägenhet för bådars räkning. Det skulle säljas vidare till personer i deras omgivning. De tilltalade påstods även ha beställt 10 kg mefedron via internet, varav 500 g kort därefter hade skickats till dem via post från Tyskland. TR dömde de två personerna till fängelse i sex år. TR ansåg att mefedron var att jämföras med amfetamin i straffvärdehänseende. HovR ansåg att mefedron skulle jämföras med ecstasy och dömde utifrån gällande tabeller personerna till fjorton års fängelse. HD sänkte straffet till fyra års fängelse.

Vid bedömningen återkom HD till betydelsen av 1981 års lagändringar och betonade att vid fastställande och tillämpande av tabeller ska försiktighet iakttas. HD framförde att straffskalan för grovt narkotikabrott främst är avsedd organiserad narkotikahandel som haft för avsikt att utnyttja andras missbruk för egen vinning. Narkotikabrott som står i direkt samband med eget missbruk ses sällan som grovt brott, vilket har ett lägre straffvärde. HD påpekade att straffvärdet i stor utsträckning avgjorts enligt tabell. HD menade att art och mängd utgör viktiga faktorer vid straffvärdebedömning och att användandet av tabeller är ett viktigt hjälpmedel. Detta gäller särskilt vid mindre grov brottslighet. En viktig förutsättning för att bedömningen av art och mängd ska fungera är möjligheten att jämföra hur farliga olika

preparat är. Det finns inga allmänna riktlinjer för hur farligheten ska bedömas, vilket gör bedömningen svår. Förutom att allmänt jämföra farligheten av olika preparat är det påkallat att jämföra farligheten av skilda mängder av olika preparat. Det görs utifrån en normal missbrukardos (jämförelseenhet) och hur stor en sådan är råder det skilda uppfattningar om. HD menade att tabeller som upprättats utifrån art och mängd alltid är förenade med osäkerheter, då jämförandet av olika preparats farlighet och fastställandet av en normal missbrukardos inte görs utifrån fasta kriterier. Det finns risk för missvisande jämförelser.

HD hade att bedöma om mefedron skulle jämföras med amfetamin eller ecstasy utifrån farligheten. När det gäller att bedöma ett preparats generella farlighet utgår domstolen ofta från vad som är allmänt känt om det. Utifrån utredningen i målet var riskerna av ett mefedronmissbruk oklara, vilket gjorde det svårt att fastställa mefedrons farlighet i relation till amfetamin och ecstasy. HD framförde att det inte finns någon grund till att tillskriva skillnaden mellan amfetamin och ecstasy så stor betydelse som skett i underinstansernas domar och som de använda tabellerna visat. HD kom fram till att mefedrons generella farlighet inte på något avgörande sätt skiljer sig från amfetamins generella farlighet. HD tog hänsyn till att brottsligheten hade ett samband med deras egna missbruk, men att mängden var så pass stor att ett syfte med narkotikahandel förelegat. Det framgick även av utredningen att handel hade förekommit. Befattningen med narkotikan var att anse som grov (Jfr tabell för när brottet kan ses som grovt utifrån mängden). Brottsligheten syftade till en omfattande handel med narkotika, som var ägnad att ge en betydlig ekonomisk vinst. Dock ingick brottsligheten inte som ett led i en vidare organiserad verksamhet, utan sköttes endast av de tilltalade. Verksamheten hade inte pågått under någon längre tid och enbart försäljning till vänner och bekanta hade förekommit. Utifrån en samlad bedömning ansåg HD att straffvärdet motsvarade fyra år fängelse och att straffvärdet var så pass högt att något annat än fängelse inte var aktuellt. Målet har fått mycket uppmärksamhet och ses fortfarande som vägledande. Detta eftersom HD bedömde hur mefedron skulle behandlas

straffvärdemässigt och för att avgörandet ses som ett påbud om en mer differentierad och nyanserad praxis.³² Fallet utgör basen för den mer nyanserade praxis som följt därefter.³³

NJA 2011 s. 799 (Internetförsäljning av mefedron och MDPV)

Åtal hade väckts mot sju personer. Alla hade på olika sätt medverkat i en internetförsäljning av mefedron (ca 1,5 kg) och MDPV (1,3 kg som liknar amfetamin och ecstasy). Den huvudanklagade, A.M, hade under en längre tid importerat narkotikan och sålt det över egna internetsidor. Den aktuella tiden i målet var januari-mars 2010. Mefedron narkotikaklassas i maj 2009 och MDPV i februari 2010. A.M beställde preparaten från Kina, som levererades via olika mellanstationer i Europa. Den praktiska hanteringen i övrigt sköttes av de andra tilltalade, som skötte hemsidorna, kontrollerade betalningar, hyrde postboxar, hämtade ut importerade partier och förpackade narkotikan. Några fick i uppgift att öppna bankkonton till vilka pengar för försäljningen flöt in och att ta ut kontanta pengar för att överlämna till A.M. För detta fick de medhjälpande någon form av ekonomisk ersättning.

HD hade att bedöma straffvärdet av de tilltalades olika delaktighet i narkotikahandeln. HD utgick i sin straffvärdebedömning från att mefedron och MDPV inte på något avgörande sätt skilde sig från den generella farligheten av amfetamin. HD framförde att de grova narkotikabrotten främst avsåg de allvarligaste gärningarna, organiserad narkotikahandel som haft för avsikt att utnyttja andras missbruk för egen vinning. Inte bara art och mängd hade betydelse i en straffvärdebedömning. Utifrån den typen av organiserad narkotikahandel som förelåg i målet ska det särskilt beaktas hur omfattande och välorganiserad verksamheten varit, hur narkotikan har marknadsförts och distribuerats samt hur länge verksamheten har pågått. Det ska särskilt beaktas att hänsynslösa moment har förekommit, som att narkotikan lätt har gjorts tillgänglig för unga. Straffvärdet för alla delaktiga grundades på en sammanvägning av omständigheterna i fallet. Av betydelse

³² Asp, Petter, *Högsta domstolen revolutionerar narkotikabrotten*, SvJT 2011 s. 659.

³³ Träskman, Per Ole, *Narkotikastraffrätten*, 2012, s. 159.

är graden av delaktighet i narkotikahandlingen, den ställning som den tilltalade haft i verksamheten samt hur omfattande och varaktig delaktigheten har varit. Den tilltalades insikt kring narkotikahandelns organisation, storlek och inriktning och dennes eget syfte med handlingen ska beaktas. Uppdelningen av brottslighetens ekonomiska utbyte hade också betydelse.

A.M var huvudman för den organiserade verksamheten och narkotikahandeln. Hans enda syfte var att tjäna pengar. Han bestämde vinstfördelningen och tog den största vinsten själv. Han hade försökt begränsa riskerna för sig själv genom att endast ha hand om inköpen och han dömdes till fängelse i sju år för grovt narkotikabrott i HD. Två av de andra delaktiga hade en relativt självständig roll, de hade kunskap om A.M:s verksamhet och gjorde detta i vinningssyfte. De båda dömdes till fängelse i fyra år för grovt narkotikabrott i HD. Den tredje tilltalade hade en underordnad roll med en begränsad ersättning. Hon förvarade stora mängder narkotika, i vetskap om att det var avsett för narkotikahandeln som A:M bedrev. Det ansågs allvarligare att hon höll ett lager med narkotika avsett för internethandel än den stora mängd narkotika det handlade om. Hon dömdes till tre års fängelse i HD. Den fjärde tilltalade hade en underordnad roll som bestod av att försvara mefedronet, i vinningssyfte, med en begränsad ersättning. Han visste inte att förvaringen utgjorde ett led i A:M:s verksamhet, men kände till att den var avsedd för internetförsäljning. Han dömdes till två års fängelse i HD. Den femte tilltalade hade tillsammans med den fjärde tilltalade förvarat mefedronet och skulle göra sig av med det om så behövdes. Han visste att det var avsett för internetförsäljning och fick en begränsad ersättning. Han dömdes till ett års fängelse. Den sjunde tilltalade dömdes för medhjälp till grovt narkotikabrott genom att förmedla kontakter till förvaring av narkotikan. Han kände till verksamheten som A:M bedrev och att det ingick i planen att använda olika förvaringsplatser som inte kunde kopplas till A.M. Han ansågs ha medverkat i mindre mån och dömdes till fängelse i ett år.

NJA 2012 s. 115 (Målvaktsdomen)

R hade gjort sig skyldig till narkotikabrott genom att ha förvärvat minst 350 g MDMA (ecstasy) för att sälja det vidare, överlåtelsesyfte. Av den aktuella mängden hade han förvarat 300 g, överlätit minst 50 g och bjudit ut 6-7 g. R hade agerat säljare åt en kompis, som i sin tur hade köpt de 350 g MDMA via internet. Han hade medverkat som målvakt och säljare i syfte att tjäna pengar. Hans uppgift var att förvara narkotikan, ta emot betalning för beställningar, paketera och posta narkotikan. Han skulle få hälften av vinsten. Han var sedan länge missbrukare.

HD framförde att mängden endast är en av flera omständigheter som ska beaktas vid en straffvärdebedömning och att omständigheter vid sidan av mängden ska ges större betydelse. HD hänvisade till Mefedrondomen och framförde att grovt brott är avsett för de allvarligaste gärningarna, vilka ingår i en yrkesmässig och organiserad narkotikahandel med inriktning på att utnyttja andras missbruk för egen vinning. HD beaktade den roll som gärningspersonen haft när det gäller narkotikahandlingen i vidare mening. Vilken insikt den tilltalade haft rörande narkotikahandelns organisation, syfte med handlingen och det ekonomiska utbytet ska beaktas. Betydande omständighet i målet var att brottet hade begåtts inom ramen för en organiserad narkotikahandel, vilket R hade haft full insikt om. R:s roll var viktig för att handeln skulle fungera. Handeln ägde rum via internet och syftade till en omfattande spridning av narkotika. R:s syfte var att tjäna pengar. HD menade att det inte handlat om den allvarligaste typen av organiserad narkotikahandel, omständigheterna kring brottet tillsammans med arten och mängden narkotika var att anse som grovt. R dömdes till fängelse i tre år.

NJA 2012 s. 144 (Nittiosjukilosdomen)

P hade gjort sig skyldig till narkotikabrott genom att ha transporterat och under en kort tid förvarat ca 97 kg cannabishasch. Han hade länge missbrukat cannabis och levde ett relativt normalt liv med familj och arbete. Den person som länge hade försett honom med narkotika tillfrågade honom

om att hämta ett parti hasch mot ersättning i form av två hekto hasch. Han trodde att det rörde sig om ett par påsar eller som mest 10 kg hasch. Han accepterade dock erbjudandet och fick de två hektona hasch. När han hämtade haschet visade det sig vara betydligt mycket mer än vad han fått i uppgift om. Han tyckte sig dock inte kunna backa ur, utan fullföljde uppdraget. Väskorna med hasch förvarade han under sin säng och han tog en haschkaka om ca 100 g som extra betalning. Narkotikan var tänkt att hämtas dagen efter, men detta blev inte av då P greps av polis.

HD framförde tanken bakom 1981 års lagändring om att grovt narkotikabrott är förbehållet de allvarligaste gärningarna och att avsikten var att ge andra omständigheter än art och mängd större betydelse än tidigare. Av betydelse är omfattningen och farligheten av brottsligheten samt graden av hänsynslöshet. I vissa fall bör mängden narkotika motivera att brottet ska bedömas som grovt. Enbart mängden bör dock inte föranleda att straffvärdet motsvarar ett fängelsestraff som sträcker sig mer än några år över minimistraffet för grovt brott. Betydelsen som tillmäts mängden narkotika bör tillåtas variera något beroende på preparatets farlighet (Jfr tabell för när brottet kan ses som grovt utifrån mängden). Av betydelse i målet var att det rörde sig om en synnerligen stor mängd narkotika, att cannabis ansågs som mindre farlig än t.ex. amfetamin och att P fick en begränsad ersättning. P trodde att det rörde sig om en betydligt mindre mängd och hans roll i sammanhanget var liten. Hans insats var begränsad till en transport inom Sverige och det handlade om en kort tids innehav och förvaring av narkotika. Han befann sig inte i någon socialt utsatt situation. Han hade inte haft kännedom om hur den organiserade brottsligheten varit upplagd eller vilken omfattning den haft. HD bedömde att straffvärdet av gärningen var något lägre än om bedömningen endast hade grundats på art och mängd. Han dömdes till fängelse i fyra år för grovt narkotikabrott.

6 Analys

I uppsatsen har det redogjorts för hur en straffvärdebedömning ser ut i narkotikamål, utifrån NSL och praxis. Därefter har HD:s straffvärdebedömning redogjorts i ett antal vägledande rättsfall från 2001 till 2013.

6.1 Hur ser straffvärdebedömningen ut i narkotikamål?

En straffvärdebedömning i narkotikamål görs utifrån beaktande av tre faktorer, *art* och *mängd* narkotika samt *övriga omständigheter*. Vad som ska tas i beaktande i en straffvärdebedömning i narkotikamål framgår till viss del i NSL och har främst utarbetats³⁴ och fått betydelse genom praxis. Det avgörande för bedömningen har länge varit art och mängd narkotika. Utifrån art och mängd har det utarbetats tabeller som stadgar det straffvärdet en viss mängd narkotika har. Framtagandet av tabeller beror på att man tidigare hade sett en oenhetlig rättstillämpning som markant skilde sig åt beroende på vilken domstol som dömde i målet. Syftet var att skapa en mer enhetlig praxis. Det avgörande vid straffvärdebedömning utifrån art och mängd är hur farligt ett preparat anses vara. Som sagts ovan, fastställs farligheten ofta genom praxis. Vid en straffvärdebedömning ska den fara som gärningen inneburit tas i beaktande. Hur farligt ett preparat är utgör en avgörande faktor för straffvärdet i målet. Vad som kan utläsas från de redovisade rättsfallen är att domstolarna i flera fall bedömer farligheten på olika sätt och likställer preparat med varandra för att jämföra hur de ska bedömas straffmässigt. I Mefedronfallet jämförde TR mefedron med amfetamin och HovR jämförde mefedron med ecstasy. HD höll med TR och kom fram till att mefedron inte på något väsentligt sätt skilde sig från amfetamins farlighet. Problemet med att fastställa farligheten hos ett preparat och att

³⁴ Borgeke, Martin, *Påföljdsbestämning i narkotikamål*, SvJT 2013 s. 1.

jämföra och gradera preparaten inbördes är att det inte görs utifrån fasta kriterier. När farligheten av skilda mängder av olika preparat jämförs utgår man från en *normal missbrukardos* och hur stor en sådan är råder det oenighet om. Beroende på hur farligheten och jämförandet görs, avgör det hur tabeller fastställs utifrån art och mängd och var brottet hamnar på straffskalan. Grunden till det som kallas för arten i tabeller avgörs utifrån hur farligt preparatet anses vara. Det jag vill belysa är den osäkerhet som råder kring hur tabeller är framtagna, eftersom fastställandet av art och mängd görs på olika sätt. HD har i flera fall framfört att tabeller ska framställas och tillämpas med försiktighet, framförallt vid fastställande av om brottet är grovt. Syftet bakom klassificeringen grovt brott är i första hand att komma åt den organiserade brottsligheten, som syftar till att utnyttja andras missbruk för egen vinning. Det gör att andra omständigheter måste utredas och klarläggas innan ett brott bedöms som grovt. Det ringa brottet handlar ofta om mer enstaka missbruk, varför en bedömning i många fall motiverar ett rent art och mängd resonemang. Det kan saknas övriga omständigheter.

Om tabeller fastställts utifrån äldre praxis och används senare i rättstillämpningen kan det leda till missvisande resultat. Forskning och vetenskap hade kanske visat på något annat om preparaten. Tillämpar domstolen tabeller i stor utsträckning vid bestämmandet av straffvärdet görs inte en ingående utredning i det enskilda fallet. Om en mer omfattande utredning skulle göras i fallet, skulle det likna hur en bedömning går till vid många andra brott. Beaktas samtliga omständigheter i målet torde det spegla ett mer rättvist straff. Något som talar emot att göra en ingående utredning och istället använda tabeller utifrån art och mängd är förutsebarheten. Redan innan ett mål avgörs kan det konstateras ungefär var straffet kommer landa. Vid bedömningen av om brottet är grovt har praxis visat att mängden i många fall varit avgörande, trots att mängden endast är en av flera faktorer som ska beaktas. Det har påtalats i tidigare praxis³⁵ att samtliga omständigheter ska beaktas vid en straffvärdebedömning. Övriga

³⁵ Se NJA 2004 s. 354.

omständigheter har dock inte fått så stor betydelse i HD:s straffvärdebedömning innan 2011.

6.2 Vad innebär HD:s förändring i praxis?

Den förändring man kan se i HD:s nyare praxis, sedan juni 2011, är en mer nyanserad straffvärdebedömning där övriga omständigheter beaktas på ett helt annat sätt. HD:s kritik mot sättet att bedöma straffvärdet utifrån art och mängd, särskilt vid allvarigare brottslighet, har varit tydlig och visat sig fått visst genomslag i praxis efter Mefedrondomen. HD framförde i Mefedrondomen att det tidigare systemet med tillämpning av tabeller i stor utsträckning borde minska. I stället ska straffvärdebedömningen av narkotikabrott likna den straffvärdebedömning som görs vid många andra typer av brott. Bedömningen ska inte enbart göras utifrån art och mängd, vid sidan av dessa faktorer ska domstolen fästa vikt vid andra faktorer. Av betydelse är vilken roll den tilltalade haft gällande narkotikahandlingen i vid mening, graden av delaktighet i handlingen och vid mer organiserad brottslighet, den ställning som den tilltalade haft i organisationen. Den tilltalades insikt kring narkotikahandelns organisation samt det egna syfte med handlingen ska bedömas. Hänsyn ska även tas till det ekonomiska utbytet. Gällande den grova brottsligheten ska det särskilt beaktas om det handlat om en organiserad narkotikahandel som syftat till att sprida missbruk och utnyttja andras beroende för egen vinning. Straffvärdet ska alltid grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det enskilda fallet.

En konsekvens av HD:s förändrade straffvärdebedömning är att användningen av den högre delen av straffskalan för narkotikabrott minskat. I Mefedrondomen sänkte HD de tilltalades straff med tio år från HovR, efter beaktande av samtliga omständigheter i fallet. Utifrån redogjord praxis i uppsatsen kan det sägas att det på senare tid har krävts mer för att övre delen av straffskalan ska användas. För grovt brott krävs, sedan Mefedrondomen, att brottet omfattar stora mängder, att gärningen är mer hänsynslös och att

det utgör ett led i organiserad brottslighet av visst slag. Tanken bakom förändringen i HD:s praxis handlar inte om att generellt sänka straffen, utan snarare att göra en mer ingående bedömning i det enskilda fallet och beakta andra omständigheter som är tänkta att beaktas utifrån lagens syften. Det kan leda till både höjande och sänkande straff till skillnad från om bedömningen görs helt utifrån art och mängd.

Fördelen med att använda tabeller är, som sagt ovan, att rättstillämpningen blir mer förutsebar och enhetlig. Man kan i förväg veta ungefär vad straffvärdet blir. Finns det inte andra omständigheter att beakta än art och mängd talar det för en tillämpning av tabeller. Nackdelen med en mer nyanserad bedömning är att det är svårare att uppnå förutsebarhet och enhetlighet. Det är mer oklart vilka faktorer som har betydelse i en bedömning och vilken inbördes betydelse omständigheterna har. Det blir svårare att utveckla ett bra försvar för den tilltalade när det är oklart vad domstolen faktiskt kommer att ta hänsyn till i det enskilda fallet. HD har i de meddelade domarna tagit upp omständigheter som ska beaktas, frågan är snarare hur dem ställs emot varandra.

Det problematiska med att bedöma straffvärdet i narkotikamål är den osäkerhet som råder för hur fastställandet av ett preparats farlighet och jämförandet av olika preparats farlighet görs. I stället för att återkomma till resonemang i praxis om farligheten och avgöra den utan fasta kriterier, är mitt förslag att ökade resurser ska läggas på att utreda och tydliggöra farligheten och jämförandet av preparaten.

Käll- och litteraturförteckning

Lagtext

Brottsbalken (1962:700)

Narkotikastrafflagen (1968:64)

Propositioner

Prop. 1987/88:120 *Om ändring i brottsbalken*
(straffmätning och påföljdsval)

Prop. 2015/16:111 *Synnerligen grova narkotikabrott*

Litteratur

Andersson, Malou, Asp, Petter m.fl.(2012):”*Narkotikabrotten – en kommentar till de centrala bestämmelserna om narkotikabrott*”, första upplagan, Uppsala: Iustus förlag.

Hoflund, Olle (1993):”*Narkotikabrotten – En straffrättslig studie*”, tredje upplagan, Stockholm: Juristförlaget.

Jareborg, Nils, Zila, Josef (2014):”*Straffrättens påföljdslära*”, fjärde upplagan, Stockholm: Norstedts Juridik.

Träskman, Per Ole (2012):”*Narkotikastraffrätten*”, första upplagan, Stockholm: Norstedts Juridik.

Zila, Josef (2013):”*Specialstraffrätten – En introduktion*”, sjunde upplagan, Stockholm: Norstedts Juridik.

Artiklar

Asp, Petter och Von Hirsch, Andrew: ”*Straffvärde*”, SvJT 1999 s. 151.

Asp, Petter: ”*Högsta domstolen revolutionerar narkotikabrotten*”, SvJT 2011 s. 659.

Borgeke, Martin: ”*Påföljdsbestämning i narkotikamål*”, SvJT 2013 s. 1.

Hjorth Nilsson Bob: ”*Förändringar i narkotikapraaxis*”, SvJT 2012 s. 845.

Perklev Anders: ”*Straffmätning i narkotikamål – fyra domar från Högsta domstolen*”, SvJT 2012 s. 131.

Rapporter

Åklagarmyndighetens Rätts PM 2016:1: ”*Narkotika – Preparatbeskrivning*”, Upplaga 15, Stockholm.

Rättsfallsförteckning

Nytt Juridiskt Arkiv:

NJA 1997 s. 522

NJA 1998 s. 24

NJA 2001 s. 570

NJA 2003 s. 339

NJA 2004 s. 354

NJA 2008 s. 653

NJA 2011 s. 357

NJA 2011 s. 799

NJA 2012 s. 115

NJA 2012 s. 144

NJA 2012 s. 849